

Aleksandra Martynowicz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ULGA PRORODZINNA W KONTEKŚCIE FORMY OPODATKOWANIA

1. Wstęp

Począwszy od rozliczenia za rok 2007, osobom fizycznym przysługuje odliczenie od podatku dochodowego, zwane ulgą z tytułu wychowywania dzieci lub ulgą prorodzinną. Ulga została wprowadzona przepisami artykułu 27f ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, które weszły w życie z dniem 1 stycznia 2007 r. Zostały one znowelizowane 5 września 2007 r., czyli jeszcze przed pierwszym ich zastosowaniem.

Ulga jest rozwiązaniem nowym i jeszcze nie zostało sprawdzone jej uwzględnienie w rzeczywistych rozliczeniach oraz faktyczny jej wpływ na dochody budżetu i korzyści podatników.

Celem niniejszej pracy jest ocena funkcjonowania nowej ulgi i jej znaczenia społeczno-gospodarczego.

2. Konstrukcja ulgi

Podatnikowi przysługuje prawo do odliczenia od podatku, jeżeli w roku podatkowym wychowywał własne lub przysposobione dzieci. Przez dzieci rozumie się:

- 1) dzieci małoletnie,
- 2) wszystkie dzieci, które otrzymywały zasiłek pielęgnacyjny,
- 3) uczące się dzieci do czasu ukończenia przez nie 25 lat, jeżeli w roku podatkowym nie uzyskały dochodów, z wyjątkiem dochodów wolnych od podatku dochodowego, renty rodzinnej oraz dochodów, których wysokość nie powoduje obowiązku zapłaty podatku (por. [Majkowska 2007a]).

Prawo do odliczenia ulgi nie zostało uzależnione ani od liczby wychowywanych dzieci, ani od wysokości osiąganego dochodu. Samo wychowywanie dzieci nie uprawnia jeszcze do skorzystania z ulgi. Z odliczenia nie mogą skorzystać rodziny zastępcze ani opiekunowie prawni niebędący rodzicami. Natomiast nic nie stoi na przeszkodzie, aby z preferencji skorzystał rodzic samotnie wychowujący dziecko i rozliczający się wspólnie z nim.

W pierwotnej wersji odliczeniu miała podlegać kwota 120 zł na dziecko. Po nowelizacji odliczyć można kwotę będącą iloczynem liczby dzieci i dwukrotności kwoty zmniejszającej podatek określonej w pierwszym przedziale skali podatkowej. Za rok 2007 kwota odliczenia wynosi 1145,08 zł na każde dziecko. Taka wysokość ulgi spowoduje, że część podatników w ogóle nie zapłaci podatku dochodowego.

Ulgi odlicza się od podatku jednego z rodziców lub od podatku obojga. Jeżeli rodzice są rozwiedzeni lub w separacji, odliczenie przysługuje temu, u którego dzieci faktycznie mieszkają, pod warunkiem że płaci podatek na zasadach ogólnych. Jeżeli dzieci mieszkają przez część roku u każdego z rodziców, kwota odliczenia przysługuje proporcjonalnie do liczby miesięcy pobytu dzieci u rodzica.

3. Możliwości odliczenia

Aby skorzystać z odliczenia w pełnej wysokości, rodzice rozliczający się łącznie muszą zarabiać nieco ponad 2500 zł brutto miesięcznie. Jeżeli rozliczają się osobno, do pełnego odpisu wystarczy miesięczny dochód brutto w wysokości 1750 zł. Przy dwojce dzieci pełną ulgę odliczą rodzice zarabiający 3650 zł brutto lub rodzic osiągnący miesięczny dochód w wysokości 2730 zł brutto. Jak wynika z tych danych, nie tylko najbogatsi będą mogli dokonać pełnego odpisu [Skwirowski 2007]. Według rządu, ok. 10 mln podatników w ogóle nie zapłaci podatku.

Nie każdy rodzic jednak ma możliwość skorzystania z preferencji. Z odliczenia mogą skorzystać rodzice lub opiekunowie dzieci rozliczający się na zasadach ogólnych, czyli według progresywnej skali podatkowej. Preferencja podatkowa nie przysługuje rolnikom płacącym podatek rolny. Ulgi nie odliczą też podatnicy rozliczający się w sposób uproszczony w formie karty podatkowej lub ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych ani osoby opodatkowane podatkiem liniowym [Majkowska 2007b]. Z tego powodu Związek Rzemiosła Polskiego zaapelował do rzecznika praw obywatelskich, aby ten skierował nowe przepisy do Trybunału Konstytucyjnego w celu zbadania ich zgodności z konstytucją. Kontrowersje może budzić fakt, iż nowelizacja zwiększająca kwotę ulgi została uchwalona we wrześniu 2007 r. i obowiązuje w rozliczeniu już za ten rok. To pozbawiło przedsiębiorców możliwości zmiany formy opodatkowania w tym roku.

Taka sytuacja spowodowała, iż powstał pomysł zmiany ustawy o świadczeniach rodzinnych. Przewiduje się możliwość przyznania specjalnego świadczenia tym, którzy nie mogą skorzystać w całości lub w części z ulgi z tytułu wychowywania dzieci. Otrzymałyby je osoby, których podatek jest zbyt mały do odliczenia ulgi w pełnej wysokości, jak również rolnicy, którzy w ogóle nie płacą podatku dochodowego.

4. Ulga a dochody

Dokonując szczegółowej analizy zasad stosowania nowej ulgi prorodzinnej, można dojść do wniosku, że szczytną ideę ulżenia najbiedniejszym rodzinom wielodzietnym należałoby rozpatrywać bardziej w kategoriach propagandowych, a nie

faktycznych. Prawo to w rzeczywistości w większym stopniu przyznaje ulgę bogatszym niż biedniejszym. Oczywiście sprawą jest, iż najbiedniejsi, czyli ta grupa społeczna, do której przede wszystkim powinny być adresowane te przepisy, charakteryzują się co najmniej jedną z następujących cech: albo są najbiedniejsi dlatego, że mają bardzo niskie dochody w rodzinie, albo są najbiedniejsi dlatego, że jako rodzina wielodzietna mają niski dochód na osobę.

Aby móc w pełni skorzystać z tej ulgi, rodzina z pięciorgiem dzieci powinna w ciągu roku uzyskiwać dochody w takiej wysokości, aby należny podatek dochodowy osiągnął kwotę nie mniejszą niż 5725 zł, czyli pracujący w tej rodzinie powinien mieć przeciętne miesięczne dochody na poziomie ponad 5000 zł brutto (średni dochód na osobę powinien wynosić ponad 714 zł). Dla rodziny z czworgiem dzieci pracujący powinien osiągać przeciętne miesięczne dochody na poziomie ponad 4350 zł (średni dochód na osobę ponad 725 zł). Natomiast w rodzinie z trojgiem dzieci przeciętne miesięczne dochody nie powinny być mniejsze niż 3600 zł (średni dochód na osobę ponad 720 zł). W większości rodzin najbiedniejszych przeciętne miesięczne dochody kształtują się na poziomie zdecydowanie niższym od średniej krajowej. Jak wynika z powyższego, dopiero osiąganie dochodów powyżej średniej krajowej daje możliwość skorzystania z ulgi prorodzinnej w pełnej wysokości. Dlatego też nie można określać, iż nowa ulga prorodzinna jest skierowana do rodzin najbiedniejszych. Rodziny najbiedniejsze nie będą mogły skorzystać z tej ulgi w pełnej wysokości, ponieważ nie wystarczy na to zapłaconego przez nie podatku dochodowego. Daje się przy tym zauważyć pewną prawidłowość: wraz ze spadkiem dochodów rodzin wielodzietnych maleje możliwość wykorzystania nowej ulgi. Wydaje się, iż osiągnięto efekt inny od zamierzonego.

5. Zagrożenia

Ulgę można odliczyć tylko do wysokości zapłaconego w roku podatkowym podatku dochodowego. Pozostała nieodliczona część pozostaje niewykorzystana. W takiej sytuacji może wystąpić zagrożenie manipulacji, polegające na zawieraniu fikcyjnych umów, które spowodują „przesunięcie” podatku z bogatszych na biedniejszych, którym zostanie on zwrócony po odliczeniu ulgi. Przykładowo podatnikowi mającemu pięcioro dzieci przysługuje odliczenie w wysokości 5725,40 zł. Jeżeli jednak podatek zapłacony przez niego w roku podatkowym wyniósł 1000 zł, odliczy on ulgę w niewielkiej części. Natomiast jeśli zawrze fikcyjną umowę zlecenie na kwotę 2000 zł miesięcznie obowiązującą przez rok, będzie mógł dodatkowo odliczyć ok. 1800 zł, czyli tyle, ile wyniósł podatek od umowy zlecenia. Dodatkowo zleceniodawca zaliczy kwotę wynagrodzenia do kosztów uzyskania przychodu, co obniży podstawę opodatkowania i zmniejszy zobowiązanie podatkowe. Po zapłacie podatku i składki na ubezpieczenie zdrowotne od umowy zlecenia jego korzyść wyniesie ok. 600 zł. Zatem łącznie dochód budżetu z podatku dochodowego zmniejszy się o ok. 2400 zł. Przy tych samych założeniach dla umowy o dzieło budżet straci ok. 4500 zł.

6. Podsumowanie

Ulga prorodzinna budzi wiele kontrowersji. Z jednej strony pozwoli dużej liczbie podatników na znaczne zmniejszenie lub w ogóle niezapłacenie podatku dochodowego, z drugiej zaś części podatników wcale nie daje prawa do odliczenia. Możliwość skorzystania z preferencji uzależniona jest od wybranej formy opodatkowania. Jednak ostatnia nowelizacja została uchwalona w terminie uniemożliwiającym zmianę formy podatku w 2007 r., pozbawiając prawa do skorzystania z ulgi osoby opodatkowane inaczej niż według skali progresywnej. Ulga osobom o niskich dochodach daje możliwość obniżenia podatku mniejszą niż osobom, które osiągają wysokie dochody. Można ją uznać za narzędzie prowadzące do dalszego rozwarstwienia społeczeństwa pod względem dochodów. Ulga daje również możliwość manipulacji, które mogą doprowadzić do uszczuplenia dochodów państwa. Wydaje się, że rozwiązaniem prorodzinnym lepszym niż ulga uzależniona od formy opodatkowania, a nie od wysokości dochodu, byłoby świadczenie uzależnione od poziomu zamożności rodziny.

Literatura

- [1] Majkowska M., *Po 1145,08 złotych na dziecko*, „Gazeta Prawna” 2007a nr 251.
- [2] Majkowska M., *Wyższa ulga na dzieci w PIT za 2007 r.*, „Gazeta Prawna” 2007b nr 173.
- [3] Skwirowski P., *Dzieci dają wielką ulgę*, „Gazeta Wyborcza” 2007 nr 236.
- [4] Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, DzU 2000 nr 14, poz. 17 z późn. zm.

FAMILY TAX ALLOWANCE IN THE CONTEXT OF TAXATION FORM

Summary

Family tax allowance was introduced in 2007. It gives the possibility of reducing tax, depending on the number of children in a family.

The paper describes the construction and the terms of using the allowance. It presents the level of income which allows to make full deduction. It shows who can gain from this preference and which tax payers are excluded from the group of beneficiaries. It also points out the threats connected with using the allowance.